

КОРУПЦІЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПРИЧИНИ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ

Корупція є однією з найгостріших проблем сучасного державного управління, оскільки вона негативно впливає на розвиток демократичних інститутів, підриває довіру громадян до влади та перешкоджає ефективному використанню бюджетних ресурсів. Особливо небезпечною є корупція в органах місцевого самоврядування, адже саме на місцевому рівні ухвалюються рішення, що безпосередньо стосуються повсякденного життя населення: розподіл земельних ділянок, управління комунальним майном, проведення публічних закупівель, надання адміністративних послуг та використання коштів місцевих бюджетів. Внаслідок корупційних практик порушуються принципи законності, справедливості та рівності громадян перед законом.

Під корупцією зазвичай розуміють використання особою наданих їй службових повноважень або пов'язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. Українське законодавство визначає основні механізми запобігання корупції та встановлює відповідальність за вчинення корупційних правопорушень. Важливу роль у формуванні державної антикорупційної політики відіграє Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке координує діяльність щодо забезпечення доброчесності в державних органах та органах місцевого самоврядування.

Серед основних причин виникнення корупції в органах місцевого самоврядування варто виділити недосконалість механізмів контролю за діяльністю посадових осіб. У багатьох випадках відсутність ефективного громадського нагляду та недостатня прозорість ухвалення рішень створюють

сприятливі умови для зловживання владними повноваженнями. Корупційні ризики особливо часто виникають у сферах розпорядження земельними ресурсами, будівництва, комунального господарства та проведення закупівель за бюджетні кошти.

Іншою важливою причиною є конфлікт інтересів, коли посадова особа приймає рішення, керуючись власною вигодою або інтересами близьких осіб. Такі ситуації призводять до необ'єктивності управлінських рішень та порушення принципу рівного доступу громадян до публічних послуг. Додатковими чинниками поширення корупції виступають низький рівень правової культури, недостатня професійна підготовка окремих посадових осіб та толерантне ставлення суспільства до корупційних проявів.

Науковці зазначають, що корупція в органах місцевого самоврядування має специфічні особливості порівняно з корупцією в органах державної влади. Її небезпека полягає в тому, що корупційні практики виникають на рівні безпосередньої взаємодії органів влади з населенням, що створює передумови для систематичного порушення прав та законних інтересів громадян. Дослідник наголошує, що найбільш корупціогенними сферами діяльності органів місцевого самоврядування є земельні відносини, управління комунальною власністю, містобудування та бюджетний процес.

У сучасних умовах децентралізації питання протидії корупції на місцевому рівні набуває особливого значення. Передача значних фінансових ресурсів та управлінських повноважень територіальним громадам сприяла підвищенню ефективності місцевого управління, проте одночасно збільшила ризики зловживань. Саме тому необхідним є посилення контролю за діяльністю посадових осіб місцевого самоврядування, удосконалення механізмів декларування доходів та забезпечення відкритості управлінських рішень.

Досліджуючи причини поширення корупції, А. О. Редько звертає увагу на комплекс соціально-економічних, організаційних та правових чинників. До них належать недосконалість законодавства, недостатній рівень професійної

підготовки посадових осіб, низька ефективність контрольних механізмів та недостатня невідворотність юридичної відповідальності. Важливим фактором також є недостатня правова культура населення, що іноді проявляється у готовності використовувати неформальні способи вирішення питань через особисті зв'язки або неправомірну вигоду.

Ефективна система запобігання корупції повинна базуватися не лише на каральних механізмах, а й на профілактичних заходах. Серед таких заходів особливе значення мають антикорупційна освіта, формування етичних стандартів поведінки посадових осіб, впровадження кодексів професійної етики та створення сприятливих умов для викриття корупційних правопорушень. Дослідниця наголошує, що превентивні заходи часто є більш результативними, ніж застосування санкцій після вчинення правопорушення.

У науковій літературі значна увага приділяється також ролі громадянського суспільства у протидії корупції. Ефективність антикорупційної політики значною мірою залежить від рівня взаємодії органів влади з громадськістю. Важливими інструментами громадського контролю є доступ до публічної інформації, участь громадян у засіданнях місцевих рад, діяльність громадських організацій та незалежних засобів масової інформації. Саме залучення громадськості до процесу контролю за використанням бюджетних коштів сприяє підвищенню прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування.

Важливим напрямом удосконалення антикорупційної діяльності є цифровізація управлінських процесів. Впровадження електронного документообігу, електронних закупівель та електронних сервісів для громадян дозволяє мінімізувати особисті контакти між посадовими особами та заявниками, що істотно знижує ризики виникнення корупційних практик. У цьому контексті особливу роль відіграє розвиток електронного урядування та використання сучасних інформаційних технологій у діяльності органів місцевого самоврядування.

Таким чином, сучасні наукові дослідження свідчать, що корупція в органах місцевого самоврядування має багатофакторний характер і потребує комплексного підходу до її подолання. Ефективна протидія цьому явищу можлива лише за умови поєднання правових, організаційних, економічних та освітніх заходів, забезпечення прозорості діяльності місцевої влади, розвитку громадського контролю та неухильного дотримання принципів доброчесності у сфері публічного управління.

Наслідки корупції в органах місцевого самоврядування мають комплексний характер. Передусім вона спричиняє неефективне використання бюджетних коштів та знижує якість послуг, що надаються населенню. Крім того, корупція створює нерівні умови для ведення підприємницької діяльності, стримує інвестиційну привабливість територіальних громад та погіршує соціально-економічний розвиток регіонів. Особливо небезпечним є зниження довіри громадян до органів влади, що негативно впливає на рівень громадянської активності та розвиток місцевої демократії.

Ефективна протидія корупції потребує застосування комплексу правових, організаційних та суспільних заходів. Одним із ключових напрямів є забезпечення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування. Відкритість інформації про використання бюджетних коштів, проведення закупівель та ухвалення управлінських рішень значно зменшує можливості для корупційних зловживань. Важливе значення має також розвиток електронного урядування, яке мінімізує особисті контакти між посадовими особами та громадянами.

Суттєву роль у запобіганні корупції відіграє система фінансового контролю та декларування майна посадових осіб. Перевірка декларацій, контроль за способом життя службовців та моніторинг можливих конфліктів інтересів сприяють підвищенню рівня доброчесності в діяльності органів місцевого самоврядування. Не менш важливими є проведення антикорупційних навчань, формування етичних стандартів поведінки та

невідворотність юридичної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

Особливого значення набуває участь громадськості у здійсненні контролю за діяльністю місцевої влади. Громадські організації, засоби масової інформації та активні громадяни можуть виявляти корупційні ризики, інформувати компетентні органи про можливі порушення та сприяти підвищенню прозорості управлінських процесів. Саме поєднання державного контролю та громадського нагляду створює найбільш ефективну систему запобігання корупції.

Отже, корупція в органах місцевого самоврядування становить серйозну загрозу для демократичного розвитку держави та ефективного функціонування територіальних громад. Основними причинами її поширення є недостатня прозорість діяльності органів влади, конфлікти інтересів, недосконалість контролю та низький рівень правової культури. Подолання цього явища можливе лише за умови комплексного застосування антикорупційних механізмів, посилення відповідальності посадових осіб, розвитку електронного урядування та активної участі громадян у контролі за діяльністю місцевої влади

Список використаної літератури

1. Захарчук О. З. Запобігання корупції в органах місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. Одеса : Фенікс, 2015. Вип. 55. С. 224–231.
2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. Кохан О. І. Боротьба з корупцією в органах місцевого самоврядування: правові передумови та шляхи подолання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 82, ч. 2. С. 182–187.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

5. Редько А. О. Протидія корупції у системі органів місцевого самоврядування. *Європейські перспективи*. 2014. № 4. С. 45–48.
6. Чудик Н., Антоник Є. Інститут викривачів як забезпечення протидії корупції в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4. С. 95-100
7. Чудик Н.О. Протидія зловживанню адміністративними ресурсами під час виборчого процесу. *Наукові записки. Серія: Право*. 2020. № 8. С. 210-214
8. Шеремет О. С. Корупція в органах місцевого самоврядування та її запобігання в Україні. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2017. Т. 1, № 8. С. 215–227.